

## 8 postulatów dla osób z niepełnosprawnością

---

Obraz życia osób z niepełnosprawnością w Polsce w ostatnich latach nie napawa optymizmem, a na pewno nie pozwala stwierdzić, że nasze państwo jest solidarne wobec grupy, która tej solidarności ma prawo oczekiwać jak mało która.

Potrzebujemy zrozumieć, że w tym konkretnym przypadku nie chodzi de facto o same osoby z niepełnosprawnościami oraz ich najbliższych, ale o nas wszystkich. Każdemu z nas przecież może zdarzyć się nieszczęście. Dobra polityka społeczna, polityka upodmiotowiająca osoby z niepełnosprawnościami to coś co powinno wykraczać poza oś sporu politycznego.

3 grudnia przypada międzynarodowy dzień osób z niepełnosprawnością. Tego dnia chcemy zwrócić uwagę polityków, ale także wszystkich obywateli naszego kraju na szereg spraw, dotyczących OzN i ich rodzin, które mogłyby i powinny w Polsce funkcjonować lepiej.

### **1. Podniesienie wskaźnika zatrudnienia OzN (asystent pracodawcy, zniesienie pułapki rentowej)**

**Należy wesprzeć rehabilitację i aktywizację zawodową OzN, którzy chcą i mogą pracować.** Wiele osób z niepełnosprawnościami mogłoby pracować i realizować się zawodowo, gdyby stworzyć odpowiednie ku temu warunki. W Polsce zaledwie 28,8% OzN pracuje. Średnia unijna wynosi ponad 50%. Aby wreszcie temu zaradzić należy zlikwidować tzw. "pułapkę rentową", czyli umożliwić dorabianie osobom na rencie socjalnej i zmienić zasady rozliczania przychodów przez OzN. Obecnie po osiągnięciu przez nie przychodów przekraczających 70% średniej krajowej, świadczenie rentowe jest czasowo zawieszane. Równolegle należy zapewnić finansowanie dla tworzenia w jednostkach samorządowych stanowisk asystentów pracodawcy zapewniających pomoc przedsiębiorcom w sprawnym przeprowadzeniu procesu zatrudnienia osób z niepełnosprawnościami oraz wsparcie doradcze podczas trwania zatrudnienia.

### **2. Nowy system orzecznictwa osób z niepełnosprawnością**

**Proponujemy kompleksową zmianę systemu orzecznictwa w Polsce. Orzeczenie Indywidualnego Poziomu Wsparcia (OIPW)** określać będzie zarówno usługi zdrowotne, jak i konieczne wsparcie opiekuńcze i zawodowe każdej osoby z niepełnosprawnością. Do każdego rodzaju niepełnosprawności zostanie przygotowany zamknięty katalog kodów, które dadzą obraz osoby w danym momencie jej życia (jej potrzeb, umiejętności, sytuacji rodzinnej, materialnej itp.). Takie podejście umożliwi zniesienie podziału na dzieci i dorosłych oraz zdejmie obowiązek częstych wizyt na komisjach orzekających oraz powtarzania badań i wydawania kolejnych orzeczeń. Po przekroczeniu określonego wieku, katalog będzie odpowiednio rozszerzony o pojawiające się potrzeby. Podobne systemy orzecznictwa działają z powodzeniem w wielu krajach Unii Europejskiej w oparciu, na przykład o Międzynarodową Klasyfikację Funkcjonowania, Niepełnosprawności i Zdrowia (ICF),.

Konieczne jest zapewnienie sprawnego i szybkiego systemu procedowania orzeczeń oraz rozpatrywania ewentualnych odwołań. Proces powinien zamknąć się w kilku, a nie kilkudziesięciu miesiącach, jak to często dzieje się obecnie.

### 3. Odpowiedzialna deinstytucjonalizacja

**Deinstytucjonalizacja opieki to wspieranie ludzi w miejscu ich zamieszkania.** Opowiadamy się za sukcesywnym i odpowiedzialnym przejściem na mieszkalnictwo wspomagane oraz rozproszoną sieć małych wyspecjalizowanych placówek, w tym środowiskowe domy samopomocy (ŚDS) typu D i E dla osób z autyzmem i chorobami sprzężonymi. Myśląc odpowiedzialnie pamiętamy o długoletnich pensjonariuszach DPS-ów, a także o pracownikach tych instytucji. Należy stworzyć możliwość przekwalifikowania pracowników socjalnym i zmodyfikować sposób ich kształcenia. Należy zbudować system wsparcia w miejscu zamieszkania OzN. Duże ośrodki powinny być sukcesywnie zamykane. Zdajemy sobie sprawę, iż zawsze będzie grupa osób wymagająca intensywnego całodobowego wsparcia, które może być zapewnione jedynie w instytucji. Proponujemy stworzenie/rozbudowę sieci wsparcia lokalnego, które musi obejmować zarówno aspekt mieszkalnictwa wspieranego, jak i asystentów oraz konieczne wsparcie w zakresie opieki zdrowotnej.

Dla realizacji tego celu niezbędne jest partnerstwo z samorządami terytorialnymi, które powinny być dysponentami środków publicznych na te cele.

### 4. Dostępna, nowoczesna, bezpieczna, efektywna edukacja

**Proponujemy organizację włączającego systemu kształcenia, umożliwiającego integrację OzN na wszystkich poziomach i płaszczyznach edukacji.** Kształcenie OzN powinno być dostępne równolegle w oświatowych placówkach specjalnych, placówkach integracyjnych, placówkach wysokospecjalistycznych i placówkach ogólnodostępnych, a wybór powinien być dokonany zawsze z najwyższą starannością, z zachowaniem zasad pedagogiki inkluzyjnej i poszanowaniem woli rodzica. Wymaga to przygotowania systemowego, począwszy od kształcenia przyszłych nauczycieli, doskonalenia już pracujących, zapewnienia dostępu do odpowiednich środków dydaktycznych i infrastruktury, a także swobodnego dostępu do poradni psychologiczno-pedagogicznych. Istotnym jest, aby system kształcenia tworzył spójną całość, od wczesnego wspomaganie i edukacji przedszkolnej, do oferty dla dorosłych, a także aby zapewnić środowisko pełnej integracji społecznej oraz warunki przygotowujące do samodzielnej egzystencji w życiu dorosłym.

### 5. Realizacja wyroku TK o opiekunach OzN i świadczeniach

**Konieczne jest doprowadzenie do wykonania orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego z 2014 r.,** czego do tej pory nie zrobiła ani Platforma Obywatelska, ani Zjednoczona Prawica. Zgodnie z wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego z 2014 r., dzielenie opiekunów osób z niepełnosprawnościami na opiekujących się OzN, których dysfunkcja zdrowotna powstała przed 18 r. życia oraz tych, u których powstała po 18 r. życia, jest naruszeniem Konstytucji. Opieka nad OzN wymaga maksymalnego zaangażowania bez względu na moment powstania niepełnosprawności. Uważamy, że świadczenie pielęgnacyjne, wypłacane od chwili rezygnacji z pracy na rzecz opieki nad OzN, należy się wszystkim opiekunom spełniającym warunki.

### 6. Opieka interwencyjna dla OzN w nagłych przypadkach

Pandemia Covid-19 pokazała jak krucha potrafi być nasza codzienność. W przypadku osób z niepełnosprawnościami jest jeszcze trudniej. Kiedy z przyczyn zdrowotnych rodzic lub opiekun trafia do szpitala, często nie ma kto go zastąpić. Doprowadza to do sytuacji realnego zagrożenia zdrowia, a nawet życia OzN. Proponujemy utworzenie „zespołów interwencyjnych” przy gminnych ośrodkach pomocy społecznej, mogących doraźnie zająć się osobą z niepełnosprawnością. Przykładem tu są osoby ze spektrum autyzmu i chorobami sprzężonymi, które nie mogą zostać same, w czasie, kiedy ich opiekun z powodów zdrowotnych nie może pomagać.

### 7. Świadczenie przywracające dla opiekunów OzN

Rodziny OzN zastępują w znacznym stopniu instytucje publiczne w sprawowaniu opieki nad obywatelami z niepełnosprawnością. Opiekunowie ci, pobierający świadczenie pielęgnacyjne w momencie śmierci swojego podopiecznego, z dnia na dzień, oprócz osoby najbliższej, tracą także często jedyne środki do życia. Trudno jest jednocześnie przeżywać żałobę i poszukiwać pracy. Dlatego proponujemy wprowadzenie "świadczenia przywracającego", które będzie przyznawane okresowo jako swego rodzaju świadczenie pomostowe pomiędzy okresem opieki nad członkiem rodziny z niepełnosprawnością, a powrotem (lub wejściem) na rynek pracy.

### 8. Wzmocnienie systemu wsparcia przez asystentów OzN

Zdajemy sobie sprawę jak ważnym elementem życia OzN jest samodzielność i niezależność życiowa. Obecna definicja asystenta osoby z niepełnosprawnością jest niewystarczająca. Proponujemy zwiększenie zakresu wsparcia (między innymi o wsparcie w czynnościach higienicznych i transferach z łóżka na wózek). Liczba godzin wsparcia asystenta powinna być ściśle połączona z nowym orzecznictwem oraz z potrzebami i aktywnościami OzN. Dla opiekunów opieka nad OzN całą dobę wiąże się bardzo często z ogromnym wysiłkiem fizycznym i psychicznym. Zakres opieki wytchnieniowej powinien także być skoordynowany z nowym orzecznictwem o indywidualnym poziomie wsparcia, finansowany ze środków publicznych w sposób ciągły i powiązany z potrzebami OzN.

**Polska zasłużyła na miano nowoczesnego, solidarnego i przyjaznego OzN Państwa. Zdajemy sobie sprawę, jak wiele jeszcze potrzeba zmian, aby OzN żyło się dobrze w Polsce.** Przedstawione powyżej propozycje to tylko element całościowych rozwiązań dla OzN, nad którymi pracuje zespół ekspertów Instytutu Strategii 2050, które będą publikowane w najbliższych miesiącach.

### **Autorzy**

Jerzy Jończyk  
Łukasz Krasoń  
Adam Kujawa  
Mateusz Majkut  
Marzena Moch  
Adrianna Porowska  
Ewa Rak  
Grzegorz Ziemniak  
Izabela Ziętka

### **Rekomendacje zawarte w opracowaniu popierają eksperci i koordynatorzy regionalni Instytutu Strategii 2050**

Tomasz Brzostowski  
Jan Czarnocki  
Urszula Demkow  
Robert Klonowski  
Julita Miłosz-Augustowska  
prof. Cezary Pakulski  
dr Katarzyna Pełczyńska-Nałęcz  
Małgorzata Rabenda  
dr Adam Rudawski  
Andrzej Sadkowski  
Łukasz Sieduszewski  
Marcin Walas  
Barbara Sługocka-Wilk  
Ryszard Wojtkowski  
r.pr. Miłostawa Zagłoba